

Effect schrappen centraal examen zonder aanvullende maatregelen

Door het schrappen van de centrale eindexamens vanwege de coronacrisis zou de einduitslag van ongeveer 8% van de leerlingen veranderd zijn als er geen extra maatregelen waren genomen. Vorig jaar zouden bijna 8 duizend gezakte leerlingen wél geslaagd zijn als het centraal examen niet meetelde, maar zouden ook bijna 7 duizend geslaagde leerlingen daardoor juist gezakt zijn.

Coronapublicatie

In deze reeks publicaties belicht het CPB de economische gevolgen van de coronacrisis

CPB coronapublicatie

Lisette Swart, Derk Visser, Maria Zumbuehl

juli 2020

Effect schrappen centraal examen zonder aanvullende maatregelen

Het CPB publiceert een reeks publicaties over de economische gevolgen van de coronacrisis. Hiermee levert het een actieve bijdrage om het beleid te ondersteunen met onafhankelijke, wetenschappelijk onderbouwde, inzichten en ramingen.¹

Als het centraal examen in het voortgezet onderwijs vorig schooljaar niet zou hebben meegeteld, zouden bijna 8 duizend gezakte leerlingen wél geslaagd zijn en zouden bijna 7 duizend geslaagde leerlingen gezakt zijn. Het vervallen van het centraal examen pakt goed uit voor meisjes, leerlingen met een migratieachtergrond en leerlingen met middelbaar en laagopgeleide ouders. Zij zouden vaker geslaagd zijn op basis van de schoolexamens, maar alsnog zakken als het centraal examen meetelt. Jongens, leerlingen zonder migratieachtergrond en leerlingen met hoogopgeleide ouders zouden juist vaker zakken op basis van de schoolexamens, maar alsnog slagen door het centraal examen.

Zonder aanvullende maatregelen, zouden deze resultaten ook gelden voor het lopende schooljaar, waarin het centraal examen door de coronacrisis vervallen is. Leerlingen hebben nu echter ook meer kansen gekregen om hun schoolexamenresultaten te verbeteren, waardoor het aantal geslaagden waarschijnlijk hoger wordt dan vorig jaar. Normaal gesproken worden de eindcijfers voor de helft bepaald door de schoolexamens, en voor de helft door de cijfers op het centraal examen (zie kader).

In deze publicatie onderzoeken we op welke groepen leerlingen het schrappen van het centraal examen vooral effect zou hebben. Deze gegevens op basis van schooljaar 2018/'19 kunnen later gebruikt worden als referentie voor het effect van de aanvullende maatregelen die scholen in 2019/'20 genomen hebben na het vervallen van het centraal examen. Leerlingen mochten via zogeheten resultaatverbeteringstoetsen hun schoolexamen herkansen. Ook zijn op de meeste scholen de regelingen rondom de schoolexamens aangepast.²

Effect van centraal examen op slagen of zakken

Als het centraal examen niet meetelt, verandert de einduitslag voor bijna 8% van de leerlingen. Figuur 1 geeft voor alle eindexamenkandidaten van het schooljaar 2018/'19 weer of zij zouden slagen of zakken als het centraal examen meetelt of niet. Het slagingspercentage is ongeveer gelijk, ongeacht of het centraal examen meetelt of niet. Op de havo is het percentage dat zakt in beide gevallen hoger dan op het vmbo en het vwo. Op alle onderwijsniveaus zou ongeveer de helft van degenen die zakken ook gezakt zijn als het centraal examen niet meetelde. De andere helft (ongeveer 8 duizend leerlingen) zijn leerlingen die zakken 'door' het centraal examen – ze zouden geslaagd zijn op basis van alleen de schoolexamens (groep d in figuur 1). Daar tegenover staat de groep van leerlingen die juist slagen 'door' het centraal examen: ongeveer 7 duizend leerlingen zouden zakken op basis van de cijfers van hun schoolexamens, maar slagen door het meetellen van het centraal examen (groep c in figuur 1). In de rest van deze publicatie zoomen we in op deze twee groepen leerlingen voor wie de einduitslag verandert als het centraal examen niet meetelt. Eerst analyseren we welke leerlingen er nadeel van ondervinden als het centraal examen niet meetelt (groep c). Vervolgens analyseren we

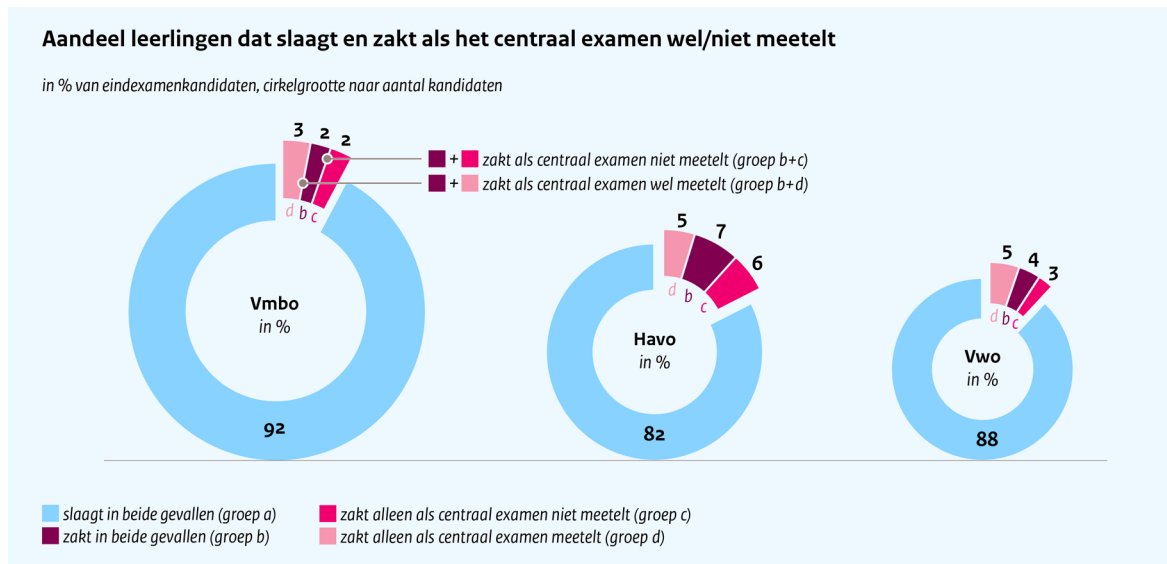
---

¹ Inzet CPB in tijden van corona, CPB, 2020 ([link](#)).

² Uit onderzoek van de Inspectie voor het Onderwijs (2020) komt naar voren dat op ruim de helft van de scholen de toetsvormen voor de schoolexamens zijn aangepast en op een flink deel van de scholen zijn toetsen komen te vervallen. Op een kwart van de scholen is ook de inhoud van de toetsen aangepast.

welke leerlingen baat hebben bij het niet meetellen van het centraal examen (groep d). Tot slot plaatsen we deze effecten in perspectief door te kijken naar de totale slagingspercentages als het centraal examen wel en niet meetelt.

Figuur 1 Zonder centraal examen zakt een deel van de leerlingen die anders geslaagd zouden zijn, en andersom

Noot: Eigen analyses op basis van CBS-microdata. In deze figuur wordt voor de drie onderwijsniveaus getoond hoeveel leerlingen zakken als het centraal examen meetelt en als het niet meetelt. Deze cijfers zijn gebaseerd op het schooljaar 2018/19. Groep a bestaat uit leerlingen die slagen als het centraal examen meetelt en ook als het niet meetelt. Groep b bestaat juist uit leerlingen die zakken als het centraal examen meetelt en als het niet meetelt. Voor de leerlingen in groepen a en b maakt het dus niet uit of het centraal examen meetelt of niet. Voor de leerlingen in groep c en d maakt dit wel uit. Leerlingen in groep c zakken namelijk alleen als het centraal examen niet meetelt. Zij zouden dus geslaagd zijn als het centraal examen wel had meegeteld. Voor groep d geldt het tegenovergestelde: deze leerlingen zakken alleen als het centraal examen meetelt. Zij slagen dus op basis van de schoolexamens als het centraal examen niet meetelt.

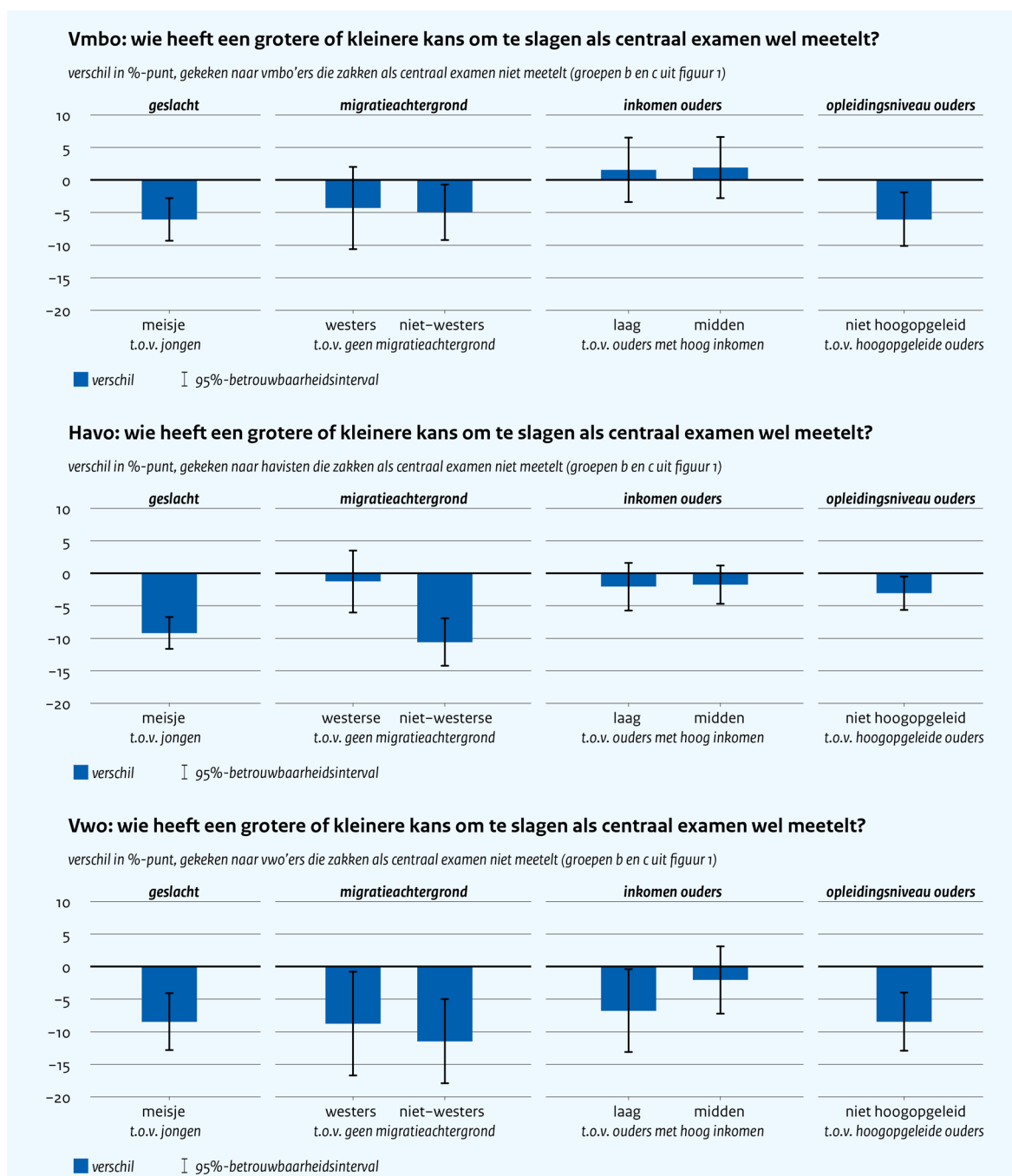
Welke leerlingen ondervinden nadeel van het schrappen van het centraal examen?

Jongens, leerlingen zonder migratieachtergrond en leerlingen met hoogopgeleide ouders ondervinden vaker nadeel van het niet meetellen van het centraal examen (figuur 2). Een deel van de totale groep die zou zakken op basis van alleen de schoolexamens, slaagt alsnog als het centraal examen meetelt. Deze groep ondervindt dus nadeel van het niet meetellen van het centraal examen (groep c in figuur 1). Figuur 2 laat zien dat dit op alle onderwijsniveaus vaker leerlingen zonder migratieachtergrond, leerlingen met hoogopgeleide ouders en jongens zijn.

Welke leerlingen hebben baat bij het schrappen van het centraal examen?

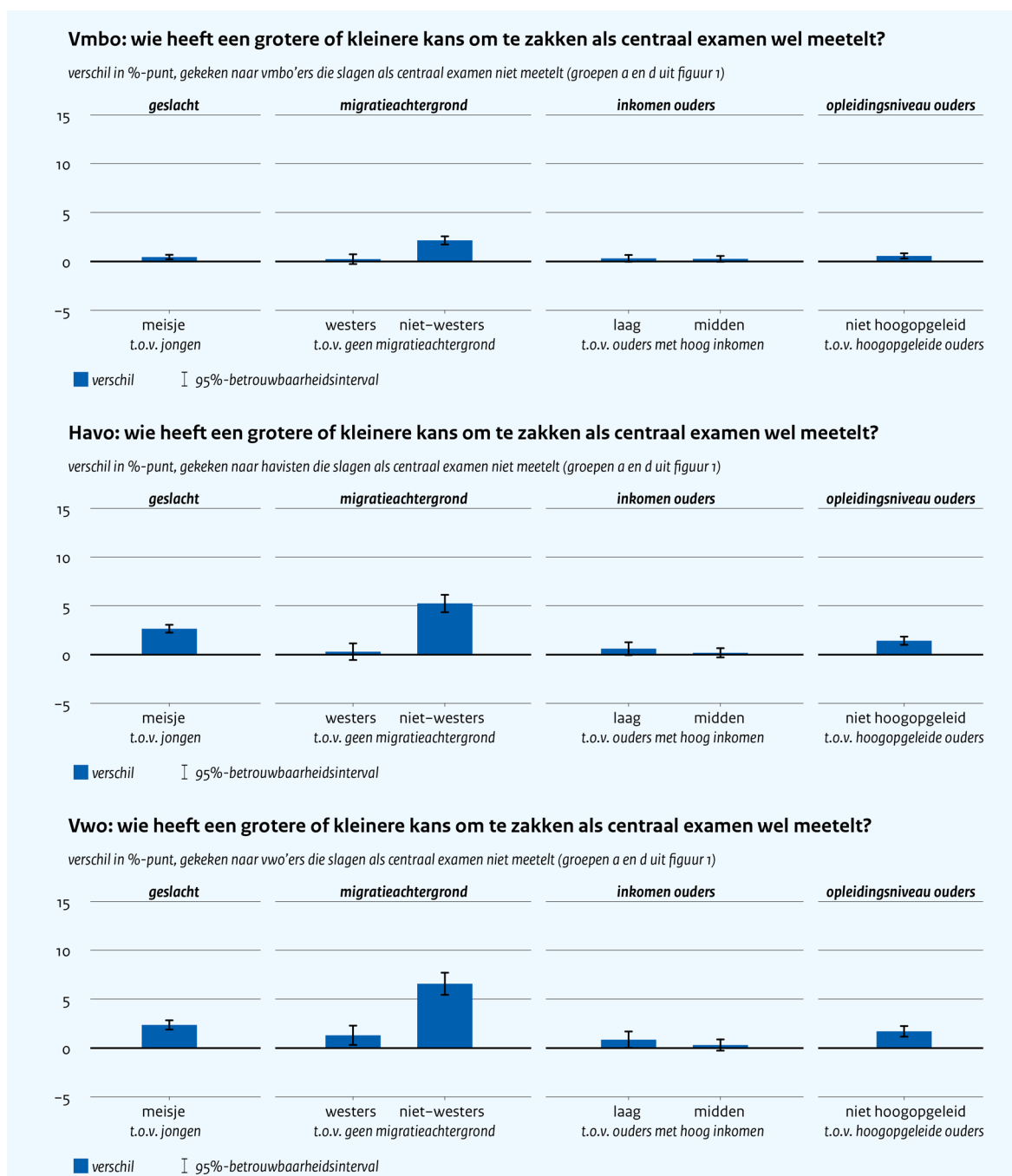
Meisjes, leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond en leerlingen met laag- en middelbaar opgeleide ouders ondervinden gemiddeld vaker voordeel wanneer het centraal examen niet meetelt (figuur 3). Een deel van de groep die zou slagen op basis van alleen de schoolexamens, zakt alsnog als het centraal examen meetelt. Deze groep heeft dus baat bij het niet meetellen van het centraal examen (groep d in figuur 1). Figuur 3 laat zien dat dit vaker leerlingen zijn met een niet-westerse migratieachtergrond, meisjes en leerlingen met ouders die niet hoogopgeleid zijn.

Figuur 2 De kans om nadeel te ondervinden van het niet meetellen van het centraal examen is hoger voor jongens, leerlingen zonder migratieachtergrond en leerlingen met hoogopgeleide ouders

Noot: Eigen analyses op basis van CBS-microdata. Deze figuur laat per onderwijsniveau voor verschillende achtergrondkarakteristieken ten opzichte van een referentiecategorie zien hoeveel groter of kleiner de kans is dat een leerling met een bepaald achtergrondkenmerk nadeel ondervindt van het niet meetellen van het centraal examen. De zwarte lijnen geven de 95%-betrouwbaarheidsintervallen weer. Een leerling ondervindt nadeel van het niet meetellen van het centraal examen als diegene op basis van alleen schoolexamens (als het centraal examen niet meetelt) zou zakken, terwijl hij of zij geslaagd zou zijn als het centraal examen ook meetelde (groep c in figuur 1). Deze leerlingen worden in deze analyse vergeleken met leerlingen die zowel zakken als het centraal examen niet meetelt als wanneer het wel meetelt (groep b in figuur 1). De referentiecategorieën zijn, van links naar rechts, jongens, leerlingen zonder migratieachtergrond, leerlingen met ouders met hoge inkomens en leerlingen met hoogopgeleide ouders. De effecten kunnen als volgt geïnterpreteerd worden: op het vmbo ondervinden meisjes bijvoorbeeld 6% minder vaak nadeel van het niet meetellen van het centraal examen dan jongens. In deze analyses is rekening gehouden met de andere getoonde achtergrondkenmerken, het aantal kinderen in het huishouden, het type huishouden, en eventuele niet-geobserveerde verschillen tussen scholen (school fixed effects). De analyse is gebaseerd op gegevens van het schooljaar 2018/19.

Figuur 3 De kans om baat te hebben bij het niet meetellen van het centraal examen is hoger voor meisjes, leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond en leerlingen die geen hoogopgeleide ouders hebben

Noot: Eigen analyses op basis van CBS-microdata. Deze figuur laat per onderwijsniveau voor verschillende achtergrondkarakteristieken ten opzichte van een referentiecategorie zien hoeveel groter of kleiner de kans is dat een leerling met een bepaald achtergrondkenmerk voordeel ondervindt van het niet meetellen van het centraal examen. Een leerling ondervindt er voordeel van als het centraal examen niet meetelt als deze leerling zou slagen als het centraal examen niet meetelt op basis van alleen schoolexamen, terwijl hij of zij zakt als het centraal examen ook meetelt (groep d in figuur 1). Deze leerlingen worden in deze analyse vergeleken met leerlingen die slagen wanneer het centraal examen meetelt en wanneer het niet meetelt (groep a in figuur 1). De referentiecategorieën zijn, van links naar rechts, jongens, leerlingen zonder een migratieachtergrond, leerlingen met ouders met hoge inkomens en leerlingen met hoogopgeleide ouders. In deze analyses is rekening gehouden met de andere getoonde achtergrondkenmerken, het aantal kinderen in het huishouden, het type huishouden, en eventuele niet-geobserveerde verschillen tussen scholen (school fixed effects). De analyse is gebaseerd op gegevens van het schooljaar 2018/2019.

Concluderend: de gevolgen voor de totale slagingspercentages van de verschillende groepen

Hoewel leerlingen met een migratieachtergrond en leerlingen met laag- en middelbaar opgeleide ouders er voordeel van ondervinden als het centraal examen niet meetelt, is hun slagingspercentage nog steeds lager dan dat van andere leerlingen (figuur 4). Het percentage dat zakt is op alle onderwijsniveaus hoger onder leerlingen met een migratieachtergrond dan onder leerlingen zonder migratieachtergrond, zowel als het centraal examen meetelt als wanneer het niet meetelt. Maar als het centraal examen niet meetelt, is het verschil kleiner. Hetzelfde geldt voor verschillen tussen kinderen van ouders met verschillende opleidingsniveaus: het verschil tussen kinderen van hoog- en kinderen van laagopgeleide ouders is kleiner als het centraal examen niet meetelt, met name op het vwo. Aan de andere kant nemen de verschillen tussen jongens en meisjes juist toe als het centraal examen niet meetelt: het slagingspercentage van meisjes is dan hoger dan dat van jongens op alle onderwijsniveaus.

Het is onduidelijk wat de oorzaak is van de verschillen tussen de groepen leerlingen. Er is een aantal mogelijke redenen. Zo meten de schoolexamens andere dingen dan de centrale examens. Het schoolexamen is een gemiddelde van meerdere toetsen of projecten in de bovenbouw die worden gemaakt en beoordeeld door de eigen docent, terwijl het centraal examen bestaat uit één toets per vak beoordeeld door zowel de eigen docent als een tweede corrector. Daarnaast toetsen de centrale examens voor sommige vakken andere stof dan de schoolexamens. Als bepaalde groepen beter of slechter scoren op de specifieke onderdelen uit het centraal examen, kan dit een deel van de verschillen verklaren. Het is ook mogelijk dat bepaalde groepen leerlingen beter scoren op het centraal examen omdat ze vaker gebruik maken van examentraining of minder last hebben van faalangst of examenstress. Verschillen in de schoolexamens tussen scholen dragen niet bij aan de getoonde verschillen tussen groepen leerlingen, want hier wordt in de analyses voor gecontroleerd.

De rol van het centraal examen

Bij de meeste vakken wordt de helft van het eindcijfer bepaald door het cijfer op het centraal examen. Het centraal examen bepaalt daardoor samen met de schoolexamens of iemand zijn diploma haalt of niet. Ook moeten leerlingen gemiddeld een 5,5 halen voor het centraal examen.

De cijfers die leerlingen op het centraal examen halen hebben geen invloed op toelating tot numerus fixusstudies. In het huidige systeem moeten leerlingen zich al in februari inschrijven voor de decentrale selectie voor numerus fixusstudies. Omdat de centrale examens pas in mei plaatsvinden, wordt de selectie voor deze studies daarom gedaan op basis van de schoolexamencijfers die een leerling in februari heeft. De precieze hoogte van de eindcijfers heeft dus relatief weinig consequenties. Deze is alleen belangrijk voor het eventueel cum laude afronden van de middelbare school en voor leerlingen die in het buitenland willen studeren.

Figuur 4 Leerlingen met een migratieachtergrond en leerlingen zonder hoogopgeleide ouders hebben een hogere kans om te zakken dan leerlingen zonder migratieachtergrond en leerlingen met hoogopgeleide ouders. Dit verschil wordt kleiner als het centraal examen niet meetelt

Noot: Eigen analyses op basis van CBS-microdata. Deze figuur laat per onderwijsniveau voor verschillende achtergrondkarakteristieken zien hoe groot de kans op zakken gemiddeld is, als het centraal examen wel meetelt (lichtblauw; groep b en groep d in figuur 1) of niet meetelt (donkerblauw; groep b en c in figuur 1). In deze analyses is rekening gehouden met de andere getoonde achtergrondkenmerken, het aantal kinderen in het huishouden, het type huishouden, en eventuele niet-geobserveerde verschillen tussen scholen (school fixed effects). De analyse is gebaseerd op gegevens van het schooljaar 2018/19.